

Sonsuz Savaşlar Çağı: Neden Askerî Strateji Artık Zafer Getirmiyor

Lawrence D. FREEDMAN

1991’de Kuveyt’i Irak işgalinden kurtarmak amacıyla düzenlenen Çöl Fırtınası Harekatı’nda, Amerika Birleşik Devletleri ve müttefik koalisyon güçleri kara, hava ve deniz gücünü büyük çapta kullandı. Savaş haftalar içinde sona erdi. ABD’nin Vietnam’daki uzun ve başarısız savaşı ile Sovyetler Birliği’nin Afganistan’daki savaşı arasındaki fark son derece belirgindi ve bu hızlı zafer, yeni bir savaş çağına girildiği yönünde yorumlara yol açtı - sözde askerî alanda bir devrim. Bundan böyle, teorilere göre, düşmanlar hız ve manevra ile mağlup edilecek, akıllı sensörlerin sağladığı gerçek zamanlı istihbarat sayesinde akıllı silahlarla anında saldırılar düzenlenecekti.

Ancak bu umutlar kısa ömürlü oldu. Bu yüzyılın ilk on yıllarındaki Batı’nın yürüttüğü ve “sonsuz savaşlar” olarak adlandırılan karşı-ayaklanma kampanyaları hız açısından pek dikkate değer değildi. ABD’nin Afganistan’daki askerî harekâtı, Amerikan tarihindeki en uzun savaş oldu ve sonuçta başarısızlıkla sonuçlandı: ABD işgalinin başında ülkeden çıkarılan Taliban, sonunda geri döndü. Bu sorun sadece Amerika Birleşik Devletleri ve müttefikleriyle sınırlı da değil. Şubat 2022’de, Rusya Ukrayna’ya tam ölçekli bir işgal başlattı ve bu saldırının ülkeyi birkaç gün içinde ele geçireceği düşünülüyordu. Artık bir ateşkes sağlansa bile, savaş üç yılı aşmış olacak; bu süre boyunca, savaş cesur ve atak eylemlerle değil, yıpratıcı ve ezici çatışmalarla geçti. Benzer şekilde, İsrail 7 Ekim 2023’te Hamas’ın saldırı ve rehin alma eylemine misilleme olarak Gazze’ye saldırı başlattığında, ABD Başkanı Joe Biden, İsrail’in harekâtının “hızlı, kararlı ve ezici” olması gerektiğini söyledi. Ancak savaş 15 ay sürdü ve bu süreçte Lübnan, Suriye ve Yemen gibi diğer cephelere de yayıldı; Ocak 2025’te kırılğan bir ateşkes sağlandı. Ancak Mart ortasında savaş yeniden alevlendi. Sudan ve Sahel gibi Afrika’daki çok sayıda sonu görünmeyen çatışma ise bu örneklerin dışında kalıyor.

Sürpriz saldırıların kesin zaferler getirebileceği düşüncesi, 19. yüzyılda askerî düşünceye yerleşmeye başladı. Ancak defalarca, bu tür saldırıları başlatan güçler, bir savaşı erken ve tatmin edici şekilde sona erdirmenin ne kadar zor olduğunu gösterdi. 1914 yazında başlayan savaşın “Noel’e kadar biteceğinden” Avrupa’daki askerî liderler emindi - bu ifade, hâlâ komutanlar fazla iyimser konuştuğunda anımsanır; oysa savaş Kasım 1918’e kadar sürdü ve sonu hızlı saldırılarla gelse de yıllar süren yıkıcı siper savaşlarının ardından geldi. 1940’ta, Almanya zırhlı birlik ve hava gücünü birleştiren yıldırım savaşıyla (blitzkrieg) haftalar içinde Batı Avrupa’nın büyük kısmını işgal etti. Ancak işi tamamlayamadı ve 1941’de Sovyetler Birliği’ne karşı başlattığı hızlı ilerlemelerin ardından, iki tarafın da çok büyük kayıplar verdiği acımasız bir savaşa çekildi. Bu savaş, ancak yaklaşık dört yıl sonra Üçüncü Reich’in tamamen çökmesiyle sona erdi. Benzer şekilde, Japon askerî liderliğinin Aralık

1941’de ABD’ye sürpriz saldırı başlatma kararı, Japon İmparatorluğu’nun Ağustos 1945’teki yıkıcı yenilgisiyle sonuçlandı. Her iki dünya savaşında da zaferin anahtarı askerî ustalık değil, yenilmez bir dayanıklılıktı.

Buna rağmen, bu uzun çatışma geçmişine rağmen, askerî stratejistler düşüncelerini hâlâ savaşın ilk günlerinde, hatta saatlerinde her şeyin belirleneceği kısa savaşlar etrafında şekillendirmeye devam ediyor. Bu modele göre, stratejiler hâlâ düşmanı saldırının hızı, yönü ve acımasızlığıyla şaşırtacak şekilde hazırlanabiliyor. Amerika Birleşik Devletleri’nin Tayvan konusunda Çin ile bir savaşa çekilme ihtimalinin sürekli gündemde olması, bu tür stratejilerin geçerliliğini acil bir mesele haline getiriyor: Çin, adayı yıldırım hızıyla ele geçirebilir mi, yoksa ABD tarafından desteklenen Tayvan bu saldırıyı durdurabilir mi?

Açık olan şu ki, ABD ile çeşitli düşmanları arasındaki artan gerilim ortamında, savunma planlamasında kritik bir uyumsuzluk söz konusu. Savaşların uzama eğilimini dikkate alarak, bazı stratejistler “kısa savaş” yanılıgısına düşmenin tehlikeleri konusunda uyarılarda bulunmaya başladı. Kısa savaşlara vurgu yapan stratejistler, uygulamada hayata geçmeyebilecek ilk savaş planlarına fazlasıyla güveniyorlar - ve bu durum acı sonuçlar doğurabiliyor. Andrew Krepinevich, ABD ile Çin arasında uzayacak bir savaşın “ tarafların pek az deneyime sahip olduğu savaş türlerini içereceğini” ve bunun “ zamanımızın belirleyici askerî sınavı” olabileceğini öne sürdü. Ayrıca, uzun savaşlara hazırlıklı olmamak da kendi başına bir zafiyet yaratıyor. Kısa bir savaştan uzun süreli bir savaşa geçmek için ülkelerin ordularına ve toplumlarına farklı talepler yöneltmesi gerekiyor. Aynı zamanda, hedeflerini yeniden değerlendirmeleri ve bu hedeflere ulaşmak için neyi göze alacaklarını sorgulamaları da gerek.

Askerî planlamacılar, günümüzün büyük çaplı herhangi bir savaşının hızla sona ermeyeceğini kabul ettiklerinde, farklı bir düşünce tarzı benimsemeleri gerekiyor. Kısa savaşlar mevcut kaynaklarla yürütülür; uzun savaşlar ise değişen operasyonel gerekliliklere uyum sağlayacak kapasitelerin geliştirilmesini gerektirir - Ukrayna’daki dron savaşının sürekli dönüşmesi bunun açık bir örneğidir. Kısa savaşlar bir ülkenin ekonomisini ve toplumunu yalnızca geçici olarak sarsabilir ve uzun tedarik hatlarına ihtiyaç duymaz; oysa uzun savaşlar halk desteğinin sürdürülmesi, ekonominin işlevselliğinin korunması, askerlerin ve mühimmatın yeniden temin edilmesi için güvenli yöntemler gerektirir. Uzun savaşlar aynı zamanda sürekli uyum ve evrim gerektirir: Bir çatışma ne kadar uzun sürerse, taktik ve teknolojilerde yenilik baskısı da o kadar artar. Büyük bir güç için bile, bu zorluklara hazırlıksız yakalanmak ve onları karşılayamamak felaketle sonuçlanabilir.

Ancak şu soruyu sormak da yerinde olur: Ucu açık savaşlar için plan yapmak ne kadar gerçekçidir? Uzun süreli bir karşı-ayaklanma kampanyasını sürdürmek bir şeydir, fakat sürekli ve ciddi insan, ekipman ve mühimmat kaybı içeren bir çatışmaya hazırlıklı olmak bambaşka bir şeydir. Savunma stratejistleri açısından, bu tür bir planlamaya önemli engeller de olabilir: Hizmet ettikleri ordular,

uzun savaşlara hazırlık için gerekli kaynaklardan yoksun olabilir. Bu ikilemin cevabı, süresi belirsiz savaşlara hazırlanmak değil, siyasi hedefler açısından gerçekçi ve bu hedeflere nasıl ulaşılabileceği konusunda esnek zafer teorileri geliştirmektir.

KISA SAVAŞ YANILGISI

Kısa savaşların avantajları - katlanılabilir bir maliyetle elde edilen ani başarı - o kadar açıktır ki, bilerek uzun bir savaşa girmeye dair bir gerekçe oluşturmak mümkün değildir. Buna karşılık, bir savaşın uzayabileceğini kabul etmek bile, ordunun bir düşmanı yenme kabiliyetine dair şüphe taşıyormuş izlenimi yaratabilir. Eğer stratejistler, olası bir savaşın kısa tutulabileceğine dair çok az güven duyuyorsa, belki de en ihtiyatlı politika o savaşa hiç girmemektir. Yine de ABD gibi bir ülke için, hızlı bir zaferin garanti edilmediği durumlarda bile, kendisiyle benzer güçte bir başka büyük güçle çatışma olasılığını tamamen dışlamak mümkün olmayabilir. Batılı liderlerin iç savaşlara müdahale etme konusunda anlaşılır bir çekincesi olsa da, devlet dışı bir düşmanın eylemleri o kadar sürekli ve zararlı hale gelebilir ki, tehditle doğrudan mücadele etmek - ne kadar uzun sürerse sürsün - kaçınılmaz olabilir.

İşte bu yüzden askerî stratejistler, uzun süreli bir çatışma olasılığı göz ardı edilemeyecek olsa da, planlarını kısa savaşlar etrafında şekillendirmeye devam ediyor. Soğuk Savaş sırasında, iki tarafın uzun bir savaşa hazırlık için büyük kaynaklar ayırmamasının başlıca nedeni, nükleer silahların er ya da geç kullanılacağı varsayımıydı. Günümüzde bu tehdit hâlâ geçerliliğini koruyor. Ancak büyük güçler arasındaki bir çatışmanın, geçen yüzyılın yıkıcı dünya savaşlarına dönüşme ihtimali korkutucu - ve bu da konvansiyonel güçlerle hızlı bir zafer sağlamaya yönelik planlara aciliyet kazandırıyor.

Bu ideal savaş türünü yürütmeye yönelik stratejiler, her şeyden önce hızlı hareket etmeye; belirli bir sürpriz unsuruyla ve yeterli kuvvetle, düşmanı yeterince karşılık vermeden önce alt etmeye yöneliktir. Yeni savaş teknolojileri, genellikle savaş alanında hızlı başarı sağlamaya ne kadar katkı sağlayabileceklerine göre değerlendirilir - kalıcı bir barış sağlamaya ne kadar yardımcı olabileceklerine göre değil. Yapay zekâyı ele alalım. Düşünceye göre, yapay zekâ sayesinde ordular savaş alanı durumlarını değerlendirebilecek, seçenekleri belirleyebilecek ve bu seçenekleri saniyeler içinde seçip uygulayabilecektir. Hayati kararlar o kadar hızlı alınabilir ki, bu kararların ne olduğunu anlamaya ne yöneticiler ne de düşmanlar zaman bulamayacaktır.

Hıza olan bu takıntı o kadar köklüdür ki, nesiller boyunca Amerikan askerî komutanları “yıpratma savaşı” (attritional warfare) ifadesini duyduklarında irkilmiş, kesin manevraları hızlı zaferlere giden yol olarak benimsemiştir. Günümüzde Ukrayna’da yaşanan türden uzun ve yorucu çatışmalar - iki tarafın da birbirinin yeteneklerini aşındırmaya çalıştığı ve ilerlemenin ceset sayıları, yok edilen ekipmanlar ve tükenen mühimmat stoklarıyla ölçüldüğü savaşlar - sadece çatışan ülkeler için moral

bozucu değil, aynı zamanda son derece zaman alıcı ve pahalıdır. Ukrayna'da her iki taraf da olağanüstü kaynaklar harcamış durumda, ama zafer olarak adlandırılabilir bir noktaya yaklaşabilen yok. Her savaş, Rusya-Ukrayna savaşı kadar yoğun yürütülmesi de uzun süren düzensiz savaşlar bile ağır bedeller doğurabilir ve artan bir umutsuzluk hissine yol açabilir.

Cesur sürpriz saldırıların çoğu zaman vaat ettiklerinin çok daha azını sağladığı ve savaş başlatmanın, sona erdirmekten çok daha kolay olduğu bilinse de stratejistler yine de potansiyel düşmanların kendi hızlı zafer planlarına daha çok güvendiklerinden ve bu doğrultuda hareket edeceklerinden endişe ediyor. Bu da onların savaşın muhtemel açılış safhasına odaklanmalarını gerektiriyor. Örneğin Çin'in, ABD'yi hazırlıksız yakalamayı amaçlayan bir Tayvan'ı ele geçirme stratejisine sahip olduğu varsayılabilir; bu da Washington'u ya başarı şansı olmayan ya da işleri daha da kötüleştirecek tepkiler vermeye zorlayabilir. Böyle bir sürpriz saldırıyı öngörebilmek için, ABD'li stratejistler uzun süredir ABD ve diğer müttefiklerin Çin'in ilk hamlelerini nasıl engelleyebileceğini değerlendirmeye çalışıyor - tıpkı Ukrayna'nın Şubat 2022'de Rusya'ya karşı yaptığı gibi - ve ardından Çin'in anakaradan uzakta karmaşık bir operasyonu sürdürmesini nasıl zorlaştırabileceklerini hesap ediyor. Ancak bu senaryo bile kolaylıkla bir uzama sürecine dönüşebilir: Tayvan kuvvetleri ve Batılı müttefiklerinin ilk karşı hamleleri başarılı olursa ve Çin geri çekilmek yerine saplanıp kalırsa, Tayvan ve ABD Çin kuvvetlerinin adadaki varlığıyla baş etme sorunuyla yüzleşmek zorunda kalacaktır. Ukrayna'nın öğrendiği gibi, ölçsüz risk alan bir düşmanın hesap hatası nedeniyle, uzun sürecek bir savaşa saplanıp kalmak mümkündür.

Bu, modern silahlı çatışmaların asla hızlı zaferlerle sona ermediği anlamına gelmiyor. Haziran 1967'de, İsrail Altı Gün Savaşı'nda Arap devletlerinden oluşan bir koalisyonu alt etmek için bir haftadan kısa sürede zafer kazandı; üç yıl sonra Hindistan, Bangladeş'in bağımsızlık savaşı için müdahale ettiğinde, Pakistan'ı yenmesi sadece 13 gün sürdü. Birleşik Krallık'ın 1982'de Falkland Savaşı'nda Arjantin'e karşı kazandığı zafer de oldukça hızlı gerçekleşti. Ancak Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana, erken başarıların ivme kaybettiği, yeterince sonuç getirmediği ya da hiç sonuç getirmediği ve bu yüzden çatışmaların çok daha inatçı bir hale geldiği çok daha fazla savaş yaşandı.

Gerçekten de bazı savaşçı gruplar için uzun savaşların yaygın problemi önemli bir avantaj sağlayabilir. İsyancılar, teröristler, isyancılar ve ayrılıkçılar, kurulu güç yapılarını zayıflatmanın zaman alacağını bilerek kampanyalarına başlar ve daha güçlü düşmanlarına karşı sadece zamanla üstünlük sağlayabileceklerini varsayarlar. Hızlı bir çatışmada zafer şansı düşük olan bir grup, uzun ve zorlu bir mücadelede daha fazla başarı şansı olduğunu fark edebilir; düşman yıpratıldıkça ve morali azaldıkça. Bu yüzden geçen yüzyılda sömürge karşıtı hareketler ve daha yakın zamanda cihatçı gruplar, kötü stratejiden değil, başka seçenekleri olmadığı için on yıllar süren savaşlara girdi. Özellikle güçlü bir yabancı ordunun askerî müdahalesiyle karşı karşıya kaldıklarında, bu tür gruplar için en iyi seçenek

çoğunlukla kararsız çatışmadan düşmanın yorulmasını beklemek ve zamanlaması uygun olduğunda geri dönmektir - Taliban'ın Afganistan'da yaptığı gibi.

Buna karşılık, büyük güçler genellikle önemli askerî üstünlüklerinin rakiplerini hızla alt edeceğini varsayar. Bu aşırı güven, askerî gücün sınırlarını kavrayamamalarına ve dolayısıyla yalnızca uzun süren bir mücadeleyle gerçekleştirilebilecek hedefler belirlemelerine neden olur. Daha büyük bir sorun ise, savaş alanındaki anlık sonuçlara odaklanırken, kalıcı bir barışın sağlanması ya da düşman rejimin devrildiği ama meşru bir hükümetin henüz kurulmadığı işgal altındaki bir ülkenin etkin yönetimi gibi başarının daha geniş unsurlarını göz ardı etmeleridir. Bu nedenle, uygulamada asıl zorluk yalnızca kısa savaşlar yerine uzun savaşlar için plan yapmak değil; süresi ne olursa olsun, gerçekçi hedeflerle uyumlu, uygulanabilir bir zafer teorisine sahip savaşlar için plan yapmaktır.

KAYBETMEMEK KAZANMAK DEĞİLDİR

Etkili savaş stratejisi yalnızca askerî yöntem değil, aynı zamanda siyasi amaç meselesidir. Görünen o ki, askerî hamleler sınırlı siyasi hedeflerle birleştiğinde daha başarılı olur. 1991 Körfez Savaşı başarılı oldu çünkü George H. W. Bush yönetimi yalnızca Irak'ı Kuveyt'ten çıkarmayı hedefledi, Saddam Hüseyin'i devirmeyi değil. Rusya'nın 2022'de Ukrayna'yı işgali, tüm ülkeyi siyasi kontrol altına almak yerine Donbas bölgesine odaklansaydı daha başarılı olabilirdi.

Sınırlı bir hedefle, uzlaşmak da daha kolaydır. Uygulanabilir bir zafer teorisi, askerî ve siyasi hedeflerin uyumlu olduğu bir strateji gerektirir. Bazı durumlarda, bir anlaşmazlığın çözümü yalnızca düşmanın tamamen yenilmesiyle mümkün olabilir; bu durumda, yeterli kaynak bu amaca tahsis edilmelidir. Diğer zamanlarda, askerî bir girişim erken müzakerelere yol açacağı beklentisiyle başlatılabilir. Arjantin'in Nisan 1982'de Falkland Adaları'nı ele geçirdiğinde görüşü buydu. Mısır Cumhurbaşkanı Enver Sedat, Ekim 1973'te ordusuna Süveyş Kanalı'nı geçme emrini verdiğinde, bunu İsrail'le doğrudan görüşmeler için koşullar yaratmak amacıyla yaptı. Askerî açıdan geri püskürtüldü, ama siyasi amacına ulaştı.

Düşmanın sadece askerî değil, aynı zamanda siyasi kaynaklarını küçümsemek, kısa savaş stratejilerinin başarısız olmasının başlıca nedenlerinden biridir. Arjantin, Falkland Adaları'nı ele geçirdiğinde Birleşik Krallık'ın fiili durumu kabul edeceğini varsaydı ve İngilizlerin adaları kurtarmak için bir görev gücü göndereceğini hayal bile etmedi. Savaşlar çoğu zaman, karşı tarafın halkının bir saldırı karşısında kısa sürede boyun eğeceği inancıyla başlatılır. İşgalciler, halkın bir kesiminin kendilerini memnuniyetle karşılayacağını varsayabilir - 1980'de Irak'ın İran'a saldırısında ve ardından İran'ın Irak'a karşı saldırısında olduğu gibi. Rusya da Ukrayna'ya yönelik tam ölçekli saldırısını benzer bir yanlış değerlendirmeye dayandırdı: bu ülkede, kendilerini karşılayacak bir azınlık - bu durumda Rusça konuşanlar - olduğunu varsaydı; Kiev hükümetinin meşruiyeti olmadığını ve kolaylıkla

devrilebileceğini düşündü; ve Batı'nın Ukrayna'ya verdiği destek vaatlerinin ciddi bir şeye dönüşmeyeceğini varsaydı. Bu varsayımların hiçbiri savaşın ilk günlerini bile atlatamadı.

Kısa savaş planı beklenen zaferi getirmedeğinde, askerî liderlerin karşılaştığı zorluk, araçlar ile amaçlar arasında yeni bir uyum sağlamaktır. Eylül 2022'ye gelindiğinde, Başkan Vladimir Putin, daha fazla asker cepheye gönderilmez ve ekonomi tam anlamıyla savaş ekonomisine dönüştürülmezse, Rusya'nın küçük düşürücü bir yenilgiyle karşı karşıya kalacağını fark etti. Otoriter bir devletin lideri olarak Putin, iç muhalefeti bastırabilir, medyayı kontrol edebilir ve kamuoyunu fazla önemsemeyebilirdi. Ancak yine de yeni bir anlatıya ihtiyacı vardı. Savaştan önce Ukrayna'nın gerçek bir ülke olmadığını, "neo-Nazi" liderlerinin 2014'te bir darbeyle iktidara geldiğini savunmuştu; bu durumda, neden üstün Rus kuvvetleriyle vurulduğunda çökmediğini açıklayamazdı. Bu nedenle Putin hikâyesini değiştirdi: Ukrayna'nın NATO ülkeleri, özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallık, tarafından Rusya karşıtı hedefler uğruna kullanıldığını iddia etti.

İlk başta istilayı sınırlı bir "özel askerî operasyon" olarak sunmasına rağmen, Kremlin şimdi savaşı varoluşsal bir mücadele olarak resmediyor. Bu da yalnızca Ukrayna'nın sorun çıkarıcı bir ülke olmasını engellemek yerine, Rusya'nın artık NATO ülkelerine ekonomik yaptırımlar ya da Ukrayna'ya sağlanan silah yardımlarıyla yıkılamayacağını göstermek istemesi anlamına geliyor. Savaşı savunma amaçlı olarak nitelendiren Rus hükümeti, halkına ne kadar büyük bir şeyin söz konusu olduğunu söylüyor, aynı zamanda artık hızlı bir zafer beklememeleri gerektiği konusunda uyarıyordu. Kremlin, Ukraynalıları savaşta yenmenin zorluklarını kabul edip hedeflerini küçültmek yerine, ekstra çabayı meşrulaştırmak için hedeflerini büyüttü. Kırım'a ek olarak dört Ukrayna ilini ilhak ederek ve Kiev'de boyun eğmiş bir hükümet talep etmeyi sürdürerek, Rusya savaşı bitirmeyi kolaylaştırmak yerine daha da zorlaştırdı. Bu durum, kötü gitmekte olan savaşları sona erdirmenin zorluğunu gözler önüne seriyor: başarısızlık olasılığı genellikle siyasi bir hedefi beraberinde getiriyor - zayıflık ve beceriksizlik görüntüsünden kaçınma arzusu. ABD'nin, zaferin ulaşılamaz olduğu belli olduktan sonra bile Vietnam'da kalmasının nedenlerinden biri de itibar kaygılarıydı.

Başarısız bir zafer teorisini daha umut verici olanla değiştirmek, yalnızca düşmanın gerçek gücünü yeniden değerlendirmeyi değil, aynı zamanda ilk hamleleri yönlendiren siyasi varsayımlardaki kusurları da tanımayı gerektirir. Diyelim ki, ABD Başkanı Donald Trump'ın ateşkes çağrısı sonuç verdi ve savaş mevcut cephe hatlarında dondu. Moskova, kazanılmış toprakları belli bir başarı olarak sunabilir, ancak Ukrayna hâlâ işleyen, bağımsız ve Batı yanlısı bir hükümete sahip olduğu sürece gerçek bir zafer iddiasında bulunamaz. Ukrayna, toprak kayıplarını geçici olarak kabul etse bile, Batılı ortaklarının yardımıyla ordusunu yeniden inşa edebilirse ve bir tür güvenlik garantisi elde ederse, ortaya çıkan sonuç Rusya'nın sıkça dile getirdiği "askerden arındırılmış ve tarafsız bir Ukrayna" talebinden çok uzakta olur. Rusya, harap olmuş ve öfkeli bir nüfusa sahip toprakları yönetmek ve bu uzun ateşkes hatlarını savunmak zorunda kalır.

Yine de Rusya savaşı kazanamamış olsa da, şu ana kadar kaybetmedi. Savaşın başlarında ele geçirdiği bazı topraklardan çekilmek zorunda kaldı, ancak 2023'ün sonlarından bu yana doğuda yavaş ama istikrarlı ilerlemeler kaydetti. Öte yandan, Ukrayna da kaybetmedi; Rusya'nın boyunduruk altına alma girişimlerine direnmeyi başardı ve Rusya'ya her ele geçirdiği kilometrekare için ağır bir bedel ödedi. En önemlisi, Ukrayna hâlâ işleyen bir devlettir.

SONU GÖRÜNMEYEN SAVAŞLAR

Günümüz savaşlarına dair yorumlarda, “kazanmak” ile “kaybetmemek” arasındaki fark çok önemlidir ancak anlaşılması zordur. Bu fark sezgisel değildir; çünkü savaşta her zaman bir galip olacağı varsayılır ve herhangi bir anda taraflardan biri kazanıyor gibi görünebilir - gerçekte kazanmamış olsa bile. “Kaybetmemek” durumu, genellikle askerî hareketin pek olmadığı çıkmaz ya da kilitleme gibi terimlerle tam olarak anlatılamaz. Her iki taraf da birbirine galip gelemediği sürece—arada bir mevzi kazansalar bile - “kaybetmemek” durumunda olabilir. Bu yüzden uzun süren savaşları sona erdirmeye önerileri genellikle ateşkes çağrısı şeklinde olur. Ancak ateşkeslerle ilgili sorun, tarafların bunları sadece savaşta kısa bir ara olarak görmesidir. Ateşkesler temel anlaşmazlıklara pek etki etmez ve taraflara sadece toparlanma ve bir sonraki raunda hazırlanma fırsatı sunabilir. 1953'te Kore Savaşı'nı sona erdiren ateşkes 70 yılı aşkın süredir sürüyor, ancak çatışma hâlâ çözülmüş değil ve iki taraf da gelecekteki bir savaşa hazırlanmaya devam ediyor.

Savaş modellerinin çoğu hâlâ iki düzenli ordunun karşı karşıya geldiği duruma odaklanır. Bu çerçeveye göre, kesin askerî zafer, düşmanın artık iş göremez hale gelmesiyle elde edilir ve bu durum siyasi bir zafere de dönüşmelidir; çünkü yenilen tarafın galibin şartlarını kabul etmekten başka seçeneği kalmaz. Yıllar süren gerilim ve aralıklı çatışmalardan sonra, taraflardan biri net bir zafer iddiasında bulunabilecek konuma gelebilir. Azerbaycan'ın 2023'te Dağlık Karabağ'daki saldırısı, Ermenistan'la otuz yıla yaklaşan savaşı sonlandırma ihtimali taşıyan bir örnektir.

Alternatif olarak, bir ülkenin silahlı kuvvetleri büyük ölçüde sağlam kalsa bile, biriken insanî ve ekonomik maliyetler nedeniyle hükümetler çatışmadan çıkış yolu aramak zorunda kalabilir. Ya da gerçek bir zafer ihtimali hiç olmayabilir - 1999'da NATO'ya karşı Kosova Savaşı'nda Sırbistan'ın fark ettiği gibi. Bir çatışma tarafı kendi içinde bir rejim değişikliği yaşarsa, bu da düşmanlıkların ani şekilde sona ermesine neden olabilir. Ancak savaşlar sona erdiğinde bile, uzun savaşlar acı ve kalıcı miraslar bırakma eğilimindedir.

Günümüz çatışmaları genellikle net sınırlarla tanımlanmaz. Ateşkesin ötesinde bir siyasi çözüm sağlansa bile, çatışma çözülmeyebilir. Toprak düzenlemeleri ve kaybeden tarafın yaptığı önemli siyasi ve ekonomik tavizler, mağlup halk arasında öfke ve intikam isteği doğurabilir. Yenilen bir ülke,

kaybettiğini geri almak için yollar aramaya kararlı olabilir. 1871'de Fransa, Fransa-Prusya Savaşı'nın ardından Alsace-Lorraine'i Almanya'ya kaptırınca böyle hissetti. Falkland Savaşı'nda Arjantin, 150 yıl önce kaybettiği toprağı geri aldığını iddia etti. Ayrıca galip için de düşmandan alınan ve ilhak edilen topraklar yönetilmeye ve güvenliğin sağlanmasına ihtiyaç duyar. Eğer nüfus bastırılmazsa, başlangıçta başarılı görünen bir toprak kazanımı, sonunda terör ve isyan dolu çalkantılı bir duruma dönüşebilir.

Klasik savaş modellerinde çatışmaların net bir başlangıç ve bitiş noktası vardır. Oysa günümüz çatışmaları aşamalardan oluşur: savaş ve görelî sakinlik dönemleri arasında geçişler görülür. ABD'nin Irak ile yaşadığı çatışma buna bir örnektir. 1991'de ABD öncülüğündeki koalisyon Irak güçlerini hızlı mağlup ederek görünürde kısa ve belirleyici bir savaş kazandı. Ancak ABD ülkeyi işgal etmeme kararı aldığı için Saddam iktidarda kaldı ve meydan okuyuşunu sürdürerek savaşın tamamlanmamış olduğu hissini yarattı. 2003'te, bu kez Başkan George W. Bush döneminde, ABD Irak'ı tekrar işgal etti ve yine hızlı bir zafer kazandı; bu kez Saddam'ın Baas diktatörlüğü devrildi. Ancak yerine yeni bir yapı koyma süreci, yıllarca sürececek yıkıcı mezhep içi şiddeti tetikledi; zaman zaman bu şiddet iç savaşta dönüştü. Bu istikrarsızlık bugün bile tamamen sona ermiş değil.

İç savaşlar ve karşı-ayaklanma operasyonları halkın içinde ve arasında yürütüldüğü için, en büyük zararı siviller görür. Bu zarar sadece mezhepsel şiddet ya da çapraz ateşe maruz kalmakla sınırlı değil; insanlar evlerinden kaçmak zorunda kalır. Bu da bu tür savaşların neden bu kadar uzun ve kaotik olduğunu açıklar. Müdahale eden bir güç geri çekilse bile - Sovyetler Birliği'nin ve çok daha sonra ABD öncülüğündeki koalisyonun Afganistan'da yaptığı gibi - bu, çatışmanın bittiği anlamına gelmez; sadece şekil değiştirir.

2001'de ABD, Taliban'ı devirmek için kısa savaş planına sahipti ve bu plan, düzenli kuvvetlerin Afganistanlı Kuzey İttifakı ile birlikte kullanılmasıyla nispeten etkin biçimde uygulandı. Ancak bir sonraki aşama için net bir strateji yoktu. Washington'un karşılaştığı sorunlar, düzenli birliklerle savaşan inatçı bir düşmandan değil; sivil toplumun içinden çıkan düzensiz tehditlerin olduğu, şiddetin yaygın olduğu bir ortamdan kaynaklanıyordu. Tatmin edici bir sonuca ulaşmak, halk için düzgün bir yönetim ve güvenlik sağlamaya bağlıydı - ki bu hedefler son derece belirsizdi. Dış destek olmadan hükümeti ayakta tutmak mümkün olmadı; Taliban geri döndü ve Afganistan'ın çatışmalı tarihi sürdü.

İsrail'in 1967'deki zaferi - hızlı zafere dair ders kitaplarına giren bir örnek - onu büyük toprakları ve öfkeli halkları işgal altında bırakmıştı. Bu da 2023'te Hamas'ın 7 Ekim saldırısıyla başlayan Orta Doğu savaşları dâhil olmak üzere birçok sonraki çatışmanın temelini attı. O tarihten bu yana, İsrail Hamas'a karşı Gazze'de (2005'te çekildiği bölge) ve 1982'de kötü yönetilen bir operasyon yürüttüğü Lübnan'da Hizbullah'a karşı savaş yürüttü. Her iki kampanya da yer altı tünel ağlarını yok etmeyi hedefleyen kara operasyonları ile silah depolarına, roket rampalarına ve düşman komutanlarına yönelik hava

saldırılarını birleştirdi. Bu çatışmalar büyük sivil kayıplara ve altyapının geniş çaplı tahribatına yol açtı. Buna rağmen, Lübnan'daki savaş başarı sayılabilir; çünkü Hizbullah Gazze savaşı devam ederken, daha önce yapmayacağını söylediği halde ateşkesi kabul etti. Oysa Gazze'deki kısa ömürlü ateşkes bir zafer sayılmaz; çünkü İsrail hükümeti Hamas'ın tamamen yok edilmesini hedeflemişti ve bu başarısız oldu. Mart ayında müzakereler çöktü ve İsrail savaşın ikinci aşamasına geçti - hala çatışmayı nihai olarak bitirecek net bir strateji olmadan. Ağır darbeler almış olsa da, Hamas hâlâ işlevini sürdürüyor ve Gazze'nin gelecekteki yönetimi konusunda üzerinde anlaşmaya varılmış bir plan ya da geçerli bir Filistin alternatifi bulunmadığı sürece, etkili bir hareket olmaya devam edecek.

Afrika'da uzun süren çatışmalar neredeyse kalıcı bir özellik haline gelmiş durumda. Burada gelecekteki şiddetin en iyi göstergesi, geçmişteki şiddettir. Kıtada iç savaşlar alevlenir ve sonra durur. Bu savaşlar genellikle derin etnik ve sosyal ayrılıkları yansıtır; dış müdahalelerle körüklenir ve daha basit güç mücadeleleri şeklini alır. Bu istikrarsızlık, çatışmanın sürekli hale gelmesini sağlar; bireyler ve gruplar için bu ortamda yer almak cazip hale gelir - çünkü çatışma hem silah, insan ve yasa dışı mal ticareti için teşvik hem de örtü sağlar. Sudan'daki mevcut savaş, bir koalisyonun baskıcı bir rejimi devirdiği, ardından kendi içinde bölünerek daha da şiddetli bir savaşa yol açtığı bir iç çatışma ve değişken ittifaklar sürecidir. Ayrıca, Mısır ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi dış aktörleri içerir; bu ülkeler şiddeti sonlandırmak ya da yeniden yapılanma koşulları oluşturmakla değil, rakiplerinin avantaj kazanmasını engellemekle ilgilenmektedir.

Kuralı kanıtlarcasına, imzalanan ateşkesler ve barış antlaşmaları bile çoğu zaman kısa ömürlü olur. Sudanlı taraflar, ülkenin 1956'da bağımsızlığını kazanmasından bu yana 46'dan fazla barış anlaşması imzaladı. Savaşlar genellikle doğrudan askerî çatışma patladığında tanımlanır, ama savaş öncesi ve sonrası "kaynama" hali de aynı sürecin parçasıdır. Savaşlar; başlangıcı, ortası ve sonu olan ayrı olaylar olmaktan çok, şiddet dışı yollarla yönetilmesi zor olan bozuk ve işlevsiz siyasi ilişkilerin sonucu olarak anlaşılmalıdır.

FARKLI BİR CAYDIRICILIK TÜRÜ

Amerika Birleşik Devletleri ve müttefiklerinin uzun süren savaşlar konusundaki kayda değer deneyimlerinden çıkarabileceği en önemli ders, bu tür savaşlardan mümkün olduğunca kaçınılması gerektiğidir. ABD, büyük güçler arasında uzayan bir savaşa dâhil olursa, ülkenin tüm ekonomisi ve toplumu savaş koşullarına göre seferber edilmek zorunda kalacaktır. Böyle bir savaş zaferle sonuçlansa bile, halk muhtemelen harap olacak, devlet ise tüm yedek kapasitesini tüketmiş olacaktır. Ayrıca, çağdaş savaşların yoğunluğu, yıpratma hızı ve modern silahların maliyeti göz önüne alındığında, yeni ekipman ve mühimmata yönelik yatırımların artırılması bile gelecekteki bir savaşta uzun süre sürdürmeye yetmeyebilir. En azından, ABD ve ortaklarının savaşta yeterince uzun süre

kalabilmek için önceden yeterli stok tedarik etmesi gerekir ki, tam kapsamlı ve radikal bir seferberlik harekete geçirilebilsin.

Ve elbette, nükleer savaş riski de vardır. Rusya ya da Çin'in taraf olduğu uzayan bir savaşta, nükleer silah kullanma cazibesi bir noktada karşı konulamaz hale gelebilir. Böyle bir senaryo, muhtemelen uzun süren geleneksel bir savaşı ani biçimde sona erdirirdi. Yetmiş yıldır nükleer strateji üzerine süren tartışmalara rağmen, misilleme kapasitesine sahip bir düşmana karşı kazanılabilir nükleer zafer teorisi henüz ortaya konmamıştır. Geleneksel savaş stratejistleri gibi, nükleer planlamacılar da düşmanın misilleme kapasitesini ortadan kaldıracak, liderliğini yok edecek ya da en azından paniğe ve kararsızlığa sürükleyecek hızlı ve etkileyici ilk saldırılara odaklanmışlardır. Ancak tüm bu teoriler güvenilir olmaktan uzaktır ve spekülatif görülmüştür; çünkü ilk saldırılar, düşmanın erken uyarı üzerine karşı saldırı başlatma riskiyle karşı karşıya kalacak, ayrıca hayatta kalan sistemler yıkıcı bir karşılık vermek için yeterli olacaktır. Neyse ki bu teoriler hiç test edilmemiştir. Nükleer bir saldırı, derhal zafer getirmediği ve bunun yerine daha fazla nükleer karşılıkla sonuçlandığı takdirde, uzun sürmeyebilir ama kesinlikle karanlık olur. Bu yüzden bu durum "karşılıklı garantili yok oluş" (mutually assured destruction) olarak tanımlanmıştır.

ABD savunma teşkilatının nükleer çağı bu kadar hevesle benimsemesinin sebeplerinden biri, onun 20. yüzyılın başındaki yıkıcı dünya savaşlarına alternatif sunmasıydı. Stratejistler zaten büyük güçler arasında sonuna kadar sürdürülen savaşların olağanüstü uzun, kanlı ve maliyetli olabileceğinin fazlasıyla farkındaydı. Ancak tıpkı nükleer caydırıcılıkta olduğu gibi, büyük güçler artık mevcut planların varsaydığından daha uzun sürecek geleneksel savaşlara daha görünür biçimde hazırlıklı olmalıdır - yalnızca bu savaşların çıkmasını önlemeye yardımcı olmak için bile olsa. Ukrayna'daki savaşın acı biçimde gösterdiği gibi, büyük güçler çatışmaya doğrudan dahil olmasalar bile uzun savaşlara dolaylı olarak çekilebilir. ABD ve müttefiklerinin savunma sanayii temellerini güçlendirmeleri ve bu tür senaryolara daha iyi hazırlanabilmek için stoklarını artırmaları gerekecek.

Bu tür bir hazırlığın kavramsal zorluğu, süper güçler arasında yaşanacak büyük bir karşılaşmaya hazırlıktan farklıdır. Hoş olmayabilir ama askerî planlamacılar, bir çatışmanın uzama riskini yönetme konusunda da nükleer gerilimi yönetme üzerine düşündükleri kadar ciddi düşünmelidir. Uzama ihtimaline hazırlıklı olmak ve potansiyel bir saldırganın başarılı kısa savaş yürütme konusundaki özgüvenini azaltmak, savunma stratejistlerinin sunabileceği başka bir tür caydırıcılık yaratabilir: Böylelikle düşmanlara, bir zaferin elde edilse bile orduları, ekonomileri ve toplumları için kabul edilemez bedelleri olacağı mesajı verilmiş olur.

Savaşlar siyasi kararlarla başlar ve sona erer. Silahlı çatışma başlatma kararı büyük ihtimalle kısa süreceği varsayımına dayanır; savaşı sona erdirmeye kararlı ise, uzun bir savaşın kaçınılmaz maliyetlerini ve sonuçlarını yansıtır. Herhangi bir askerî güç için, süregelen ya da sonu görünmeyen çatışmaların ve

ciddi ekonomik-siyasi istikrarsızlıkların olasılığı, büyük bir savaşa girişmeden önce durup düşünmek için güçlü bir sebeptir - ve hedeflere ulaşmak için başka yollar aramayı gerektirir. Ancak bu, savaşlardan kaçınılamayan durumlarda, askerî ve siyasi hedeflerin gerçekçi ve ulaşılabilir olması ve eldeki askerî kaynaklarla gerçekleştirilebilir şekilde belirlenmesi gerektiği anlamına da gelir. Askerî gücün en büyük cazibelerinden biri, çatışmaları hızlı ve kesin biçimde sonlandırma vaadidir. Pratikte ise bu pek nadiren gerçekleşir.

YAZAR HAKKINDA

Lawrence D. FREEDMAN, King's College London'da Savaş Çalışmaları Bölümü Emekli Profesörüdür. "Command: The Politics of Military Operations From Korea to Ukraine" adlı kitabın yazarı ve "Comment is Freed" adlı Substack bülteninin eş-yazarıdır.

(Küresel ilişkiler ve dış politika konularında analizler yayımlayan **Amerika Birleşik Devletleri** merkezli **Foreign Affairs** dergisinin resmî internet sitesinde 14 Nisan 2025 tarihinde yayımlanan ve **Lawrence D. FREEDMAN** tarafından kaleme alınan "[The Age of Forever Wars](#)" başlıklı makalenin *TASAM Proje Yöneticisi Hanife Şeyma SAY tarafından yapılan çevirisidir.*)